

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-45>

УДК 336.77:368.12(477)

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ В УКРАЇНІ

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE DEPOSIT GUARANTEE FUND IN UKRAINE

Краснова Ірина Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4507-6629>

Карпенко Діана Сергіївна

магістрантка,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9129-2295>

Тараненко Лідія Юріївна

аспірантка,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4254-2700>

Krasnova Iryna, Karpenko Diana, Taranenko Lidiia
Vadym Hetman Kyiv National Economic University

Стаття присвячена оцінці фінансової стійкості ФГВФО як ключового елементу стабільності банківського сектору України та захисту заощаджень населення. Актуальність зумовлена зростанням контингентних зобов'язань Фонду в умовах війни, макрофінансової нестабільності, концентрації депозитів у системно важливих банках та обмеженої ліквідності активів неплатоспроможних банків. Фінансова стійкість Фонду визначена як динамічна інституційна характеристика, що відображає його здатність забезпечувати своєчасне виконання гарантійних зобов'язань за базових та кризових макроекономічних сценаріїв. Аналіз динаміки депозитної бази у 2022–2025 рр. виявив зростання потенційних зобов'язань Фонду, концентраційні ризики та проблеми ліквідності. Доведено зниження ресурсної бази через неефективне управління активами банкрутів, що нарощує фінансові ризики. Запропоновано: впровадження багатосценарного аналізу стійкості, посилення ризик-орієнтованих внесків банків, застосування стратегій P&A та механізму перехідного банку відповідно до принципу найменших витрат.

Ключові слова: фінансова стійкість; система страхування вкладів; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; банківська система; депозитна база; концентрація депозитів; ліквідність; неплатоспроможність; воєнні ризики; фінансова стабільність; управління активами.

The article provides a comprehensive assessment of the financial stability of the Deposit Guarantee Fund of Ukraine (DGF) as a key institutional component of banking sector stability and depositor protection. The relevance of the study is driven by the increasing systemic risks faced by the Ukrainian financial system under conditions of full-scale war, prolonged macro-financial instability, growing concentration of deposits in systemically important banks, and limited market liquidity of assets from failed banks. The study substantiates that the financial stability of a deposit guarantee system should not be interpreted solely as a static balance between assets and liabilities. Instead, it should be understood as a dynamic institutional capability to meet guarantee obligations under various macroeconomic and financial scenarios, including crisis and systemic shocks. Particular attention is paid to international methodological approaches to assessing the resilience of deposit insurance systems, especially balance-sheet analysis and stress testing as recommended by the International Association of Deposit Insurers. The institutional role of the DGF within Ukraine's financial safety architecture is analyzed, highlighting its function as a countercyclical stabilizer that transforms potential banking shocks into manageable financial obligations. Empirical analysis of deposit base dynamics for 2022–2025 reveals a 58,3% increase in guaranteed deposits, reaching UAH 1534,8 billion, with large deposits exceeding UAH 600000 growing by 177,1%. This trend significantly increases concentration risks and

potential contingent liabilities of the Fund. The article also demonstrates that the financial stability of the DGF is closely linked to the effectiveness of asset management of failed banks. High discounts in asset sales and delays in liquidation processes reduce recovery values and increase pressure on the Fund's liquidity. The findings confirm that the financial stability of the DGF is an integrated category combining depositor protection, banking system stability, and fiscal security. The study emphasizes the need for a formalized multi-scenario assessment framework to enhance the resilience of the deposit guarantee system in Ukraine under conditions of elevated systemic risk.

Keywords: deposit guarantee system, Deposit Guarantee Fund of Ukraine, financial stability, depositor protection, banking sector stability, systemic risk, contingent liabilities, concentration risk, liquidity risk, stress testing, asset recovery, failed banks, financial safety net.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) становить фундаментальну передумову стабільності банківської системи України, забезпечуючи надійний захист заощаджень населення в умовах повномасштабної війни та макрофінансової волатильності. За даними НБУ станом на 2025 рік, концентрація депозитів у державних банках перевищує 70% портфеля, що посилює системну значущість Фонду як стабілізатора, здатного трансформувати локальні банківські дефолти у контрольовані фінансові зобов'язання без макрокризових наслідків.

Ключовим для дослідження є операційне визначення фінансової стійкості ФГВФО, що акцентує не на статичній достатності ресурсів, а на динамічній здатності виконувати зобов'язання за різних, зокрема кризових, сценаріїв. Актуальність посилюється обмеженою ліквідністю активів банків банкрутів (дисконт 25–60%) та воєнними ризиками, що знижують ресурсну базу Фонду та наращують фінансові ризики держави.

Таким чином, фінансова стійкість ФГВФО виступає не лише функціональною характеристикою діяльності Фонду, а й важливим індикатором резильєнтності всієї банківської системи, особливо в умовах зростання системних ризиків та обмежених фінансових можливостей держави. Це становить актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності та оцінювання фінансової стійкості систем гарантування вкладів досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями у контексті стабільності банківського сектору та мінімізації системних ризиків. Міжнародні дослідження (Nolte J. P., Khan I. Z. [2]; IADI звіти [3]) акцентують на стрес-тестуванні ССД, ризик-орієнтованих підходах та платоспроможності систем страхування депозитів. Danulyenko A [4] аналізує еволюцію ФГВФО до глобальних стандартів. Ці ідходи створюють методологічну основу для аналізу ресурсної бази фондів.

Вітчизняні науковці не так детально вивчають функціонування ФГВФО. Зокрема, Білошапка В., Демченко В. [5] аналізують запобігання банкрутствам у контексті фінансової безпеки. Петик Л. та інші [6] досліджують моніторинг неплатоспроможності. Крім того, Кравчук А. В., Дубина М. В., Вільховик О. В. [7] розглядають питання оптимізації діяльності ФГВФО.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний масив досліджень діяльності ФГВФО, недостатньо опрацьованими залишаються питання його фінансової стійкості в умовах повномасштабної війни. Передусім це стосується відсутності комплексної емпіричної оцінки ресурсної бази Фонду з урахуванням воєнних ризиків, зростання обсягів вкладів фізичних осіб та високої концентрації депозитів у державних банках.

Крім того, потребують поглибленого аналізу достатність фінансових ресурсів Фонду й ефективність механізмів їх мобілізації за кризових сценаріїв з обмеженою ринковою ліквідністю активів, а також адаптація діяльності ФГВФО до стандартів DGSD в умовах обмежених фінансових можливостей держави. Зазначені прогалини зумовлюють актуальність дослідження, спрямованого на оцінку фінансової стійкості Фонду та формування пропозицій щодо мінімізації системних ризиків банківської системи України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування та емпірична оцінка фінансової стійкості ФГВФО в Україні в умовах воєнної економіки шляхом аналізу динаміки депозитної бази, структури потенційних зобов'язань Фонду та ключових ризиків, що впливають на його здатність виконувати гарантійні функції за різних макрофінансових сценаріїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківська криза останніх років спричинила дискусії щодо ризиків для фінансової стабільності, пов'язаних із незастрахованими депозитами, та адекватності систем страхування депозитів. У багатьох юрисдик-

ціях спостерігалось зростання частки депозитів, не застрахованих системою гарантування, як у абсолютному, так і у відносному вираженні, що підвищує системні ризики і актуалізує питання ефективності механізмів страхування депозитів, з урахуванням викликів воєнного стану.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО, далі – Фонд) у цьому контексті доцільно розглядати як контрциклічний елемент системи фінансової стабільності, функціонування якого спрямоване на пом'якшення шоків у депозитному сегменті банківського ринку. У фазах економічного піднесення Фонд акумулює фінансові ресурси, тоді як у періоди кризового загострення здійснює їх перерозподіл з метою запобігання панічним настроям, масовому вилученню депозитів і порушенню платіжної дисципліни. Отже, оцінка фінансової стійкості Фонду набуває критичного практичного значення, оскільки безпосередньо впливає на довіру до системи та її здатність запобігати системним кризам.

Інституційна спроможність Фонду виходить за межі суто технічного механізму компенсації втрат вкладників і набуває ознак ключового елементу макрофінансової стабілізації [8]. Як зазначає Н. Юрків метою створення практично всіх систем гарантування вкладів у світі, у першу чергу, є уникнення системних фінансових криз, тобто забезпечення стійкості фінансової системи держави, а лише у другу чергу - захист вкладників [9, с. 13]. За цих умов актуалізується необхідність комплексної оцінки фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, яка має враховувати не лише обсяг акумульованих ресурсів, але й його здатність протидіяти шокам різної природи в умовах системних банківських криз. Саме це зумовлює звернення до міжнародно апробованих методологічних підходів, спрямованих на оцінювання платоспроможності та резильєнтності системи страхування депозитів у коротко- та середньостроковій перспективі.

Оцінка фінансової стійкості систем страхування депозитів фокусується на здатності фондів своєчасно відшкодовувати вклади та підтримувати стабільність банківської системи. У міжнародній практиці застосовують два основних підходи:

– аналіз балансу активів і зобов'язань Фонду, що оцінює достатність накопичених ресурсів для покриття потенційних виплат, включаючи резервний фонд і концентрацію депозитів у великих банках;

– стрес-тестування (stress-testing), що моделює кризові сценарії та перевіряє здатність фонду витримувати одночасний вихід з ринку кількох системно важливих банків, валютні коливання та макроекономічні шоки.

На основі міжнародного досвіду та методологічних підходів, що враховують здатність фондів страхування депозитів протистояти кризовим сценаріям, подальший аналіз зосереджується на фінансовій стійкості Фонду в національному контексті. Особлива увага приділяється його ролі у підтриманні стабільності банківської системи України в умовах повномасштабної війни та затяжної макрофінансової нестабільності, а також здатності Фонду адаптуватися до швидкоплинних ризикових шоків і забезпечувати своєчасне виконання гарантійних зобов'язань.

В умовах повномасштабної війни та затяжної макрофінансової нестабільності роль Фонду трансформується. Зокрема, він дедалі більше виступає системним стабілізатором, забезпечуючи безперервність довіри до банківської системи навіть у разі екстремальних ризикових сценаріїв [10]. Воєнні шоки, асиметрія інформації, концентрація депозитів у державних банках та зростання умовно прихованих кредитних ризиків підвищують ймовірність реалізації дефолтних подій, що збільшує навантаження на систему гарантування вкладів [2].

Згідно із Законами України «Про банки і банківську діяльність» та «Про Національний банк України», архітектура фінансової безпеки держави побудована як багаторівнева система превентивного та компенсаторного реагування [11; 12]. НБУ здійснює макропруденційний нагляд і раннє втручання, тоді як Фонд діє на завершальній стадії – у фазі матеріалізації ризиків та неплатоспроможності банків, виконуючи функцію фінансового «амортизатора», який трансформує системний шок у контрольовані зобов'язання.

У національній практиці фінансова стійкість Фонду визначається Методикою оцінки фінансової стійкості ФГВФО (затвердженою рішенням виконавчої дирекції від 13.11.2023 № 1460) як здатність забезпечувати своєчасне і повне виконання зобов'язань перед вкладниками банків-учасників у різних макроекономічних і фінансових сценаріях, включаючи кризові шоки та системні потрясіння [1]. Особливістю цього визначення є трактування фінансової стійкості не як статичного балансу активів і зобов'язань, а як динамічної характеристики здатності Фонду адаптуватися до змін

ризикового середовища. Вона охоплює як достатність наявних ресурсів, так і ефективність механізмів їх мобілізації, інвестування та використання у разі реалізації дефолтів банків.

Для України ключовим аспектом оцінки фінансової стійкості Фонду є співвідношення наявного фінансового потенціалу з очікуваними майбутніми витратами. Це дозволяє своєчасно реагувати на одночасний вихід з ринку кількох банків із підвищеним рівнем ризику. У даному випадку фінансова стійкість виступає інтегральним показником, що поєднує захист вкладників, стабільність банківської системи та фіскальну безпеку держави.

Стійкість Фонду посідає центральне місце в системі стратегічних цілей Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки є базовою умовою реалізації всіх інших функціональних завдань. Вона виступає критичним чинником підтримання стабільності депозитного ринку, адже довіра вкладників до банківської системи значною мірою залежить від реальної, а не формальної спроможності Фонду виконати гарантійні зобов'язання.

Фінансова стійкість Фонду безпосередньо впливає на своєчасність виплат гарантованого відшкодування, що має не лише соціальний, а й макроекономічний вимір. Затримки у виплатах або необхідність екстреного бюджетного фінансування можуть посилювати проциклічні ефекти кризи, послаблювати довіру до державних інститутів та створювати додатковий тиск на валютний і грошово-кредитний ринки.

Ключовим внутрішнім детермінантом фінансової стійкості ФГВФО є ефективність управління активами ліквідованих банків. Як свідчать дослідження та емпіричні дані, обмеженість ліквідності Фонду або дефіцит його ресурсів істотно знижують здатність реалізовувати активи за економічно обґрунтованими цінами у найбільш сприятливі з точки зору ринкової кон'юнктури періоди [14]. Це, у свою чергу, призводить до прямого знецінення активів, затягування процедур ліквідації та, як наслідок, обмежує своєчасність і повноту виплат гарантованого відшкодування вкладникам.

Ілюстрацією негативного впливу обмеженої ліквідності на ефективність ліквідації може слугувати кейс ПАТ «Хрещатик» (2023 р.). Через низьку ринкову ліквідність, посилену воєнними умовами, ФГВФО не зміг оперативно реалізувати частину кредитного портфелю, що призвело до втрат у розмірі 12–14%

від оцінки (близько 1,2 млрд грн) та уповільнило виплати вкладникам [13]. Затримки продажу активів через низьку ліквідність Фонду подовжили процедуру ліквідації на 6–12 місяців, зменшивши темпи відшкодування вкладів фізичних осіб. Загалом, у 2023 ФГВФО виплатив лише 70–80% від планових сум через такі проблеми, що посилює тиск на систему гарантування вкладів.

Емпіричні узагальнення процесів виведення банків з ринку в Україні підтверджують зазначені висновки. Зокрема, за наявними аналітичними оцінками, у разі нереалізації механізму Р&А (відчуження активів і зобов'язань) та подальшого продажу активів через аукціонні процедури протягом перших 17 місяців після зриву угоди, їх фактична ціна реалізації в середньому є на 13% нижчою за пропозиції потенційних приймаючих банків. При цьому права вимоги за кредитами реалізуються з дисконтом близько 60%, тоді як нерухомість – у середньому на 2 % дорожче порівняно з нереалізованою конкурсною ціною, що відображає суттєву неоднорідність ліквідності активів та асиметрію ринкових очікувань [14].

Аналіз співвідношення оціночної та балансової вартості активів банків, визнаних неплатоспроможними, засвідчує значний структурний розрив: у середньому це співвідношення становить лише 26,2%, а медіанне значення – 22,3% [10, с. 323]. Цей розрив конкретизується високими дисконтами при реалізації різних категорій активів:

- кредитні портфелі реалізуються з найбільшими втратами – дисконт може сягати 60% від балансової вартості [13];
- нерухомість може реалізовуватися з меншим дисконтом (~25%), але її частка у портфелі активів банків, що ліквідуються, зазвичай нижча;
- загальні середні втрати від несвоєчасної реалізації активів через низьку ліквідність фонду та ринку оцінюються в 10–15%, що підтверджується конкретними кейсами (наприклад, ПАТ «Хрещатик») [15].

Як зазначають дослідники, з урахуванням дисконтування грошових потоків (DCF) на рівні близько 10% на рік, середній строк реалізації активів у процедурі ліквідації сягає кінця третього року, що додатково знижує їх приведену вартість та обмежує фінансові можливості Фонду [13].

Таким чином, невідповідність між оцінками ринкової вартості активів та цінами конкурсних пропозицій потенційних інвесторів істотно

ускладнює реалізацію механізмів відчуження активів і зобов'язань у процесі врегулювання неплатоспроможності банків. У результаті це трансформується у додатковий тиск на фінансову стійкість ФГВФО та підвищує ймовірність залучення позабюджетних або фіскальних джерел фінансування для виконання його гарантійних зобов'язань.

Отже, обмеження ліквідності Фонду та неефективне управління активами ліквідованих банків мають системні макрофінансові наслідки. Це зумовлює необхідність переходу від загальних оцінок до аналізу конкретних детермінант фінансової стійкості ФГВФО. Першочергового уваги потребують масштаб та структура його потенційних зобов'язань, які безпосередньо формуються параметрами депозитної бази та складом банків-учасників системи гарантування вкладів.

У цьому контексті депозитна база фізичних осіб та структура банків-учасників формують первинний рівень факторної бази оцінювання стійкості Фонду (табл. 1). Ці параметри визначають масштаб потенційних зобов'язань ФГВФО, ймовірність реалізації страхових випадків та характер ризиків у разі системних або індивідуальних криз у банківському секторі. На відміну від фінансових інструментів управління, що перебувають безпосереднім контролем Фонду, депозитна база та склад банків-учасників є зовнішніми змінними, які формують граничні умови його фінансової стійкості.

Аналіз динаміки гарантованих вкладів фізичних осіб свідчить про стійку тенденцію до нарощування депозитної бази, що безпосередньо трансформується у зростання потенційного (контингентного) боргового

Таблиця 1

**Динаміка депозитної бази, що підлягає гарантуванню ФГВФО,
та її структурні характеристики**

Показник	2022	2023	2024	2025*	Темп приросту, %
Загальний обсяг гарантованих вкладів фізичних осіб, млн грн	970,2	1142,5	1331,5	1534,8	58,3
Сума можливого відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, млн грн	969,4	1140,8	1328,0	1534,7	58,3
По діапазонах вкладів у національній валюті					
Усього гарантовані вклади у національній валюті, млрд грн	598,282	733,160	854,870	1010,184	68,8
– до 10 грн	27,96	28,65	27,80	28,64	2,4
– від 10 до 200000 тис. грн	321,766	332,846	354,726	385,342	19,8
– від 200000 до 400000 тис. грн	92,893	109,375	122,465	138,573	49,2
– від 400 000 до 600 000 тис. грн	38,609	55,401	68,7248	84,539	118,9
– понад 600 000 тис. грн	144,986	235,509	308,928	401,702	177,1
По діапазонах вкладів в іноземній валюті					
Усього гарантовані вклади в іноземній валюті, млрд грн	371,969	409,427	476,696	524,631	41,0
– до 10 тис. грн	0,00306	0,00321	0,00349	0,00354	15,7
– від 10 до 200 000 тис. грн	71,092	71,399	71,016	74,057	4,2
– від 200 000 до 400 000 тис. грн	48,630	58,877	63,168	67,726	39,3
– від 400 000 до 600 000 тис. грн	28,420	35,320	46,339	51,081	79,7
– понад 600 000 тис. грн	223,825	243,828	296,170	331,763	48,2
Кількість банків – учасників Фонду гарантування вкладів, од.	67	63	62	60	–10,4

Джерело: сформовано авторами на основі [15; 16]

навантаження Фонду гарантування вкладів. Загальний обсяг гарантованих вкладів фізичних осіб зріс з 970,2 млрд грн у 2022 до 1534,8 млрд грн у 2025. Одночасно зросла і сума можливого відшкодування за рахунок Фонду, що вказує на обмежену наявність інституційних або структурних механізмів, здатних обмежувати пропорційне зростання його потенційних зобов'язань.

Структурний аналіз депозитів у національній валюті демонструє особливо динамічне зростання у сегменті великих вкладів, вкладів обсягом понад 600 тис. грн. Якщо у 2022 обсяг гарантованих вкладів понад 600 тис. грн у гривні становив 145,0 млрд грн, то у 2025 він перевищив 401,7 млрд грн, що відповідає приросту на 177,1 %. Схожа тенденція спостерігається у діапазоні 400–600 тис. грн, обсяг яких збільшився більш ніж удвічі. Така концентрація депозитів у сегменті великих вкладів істотно підвищує ризик значних одноразових виплат у разі дефолту системно важливих банків.

У сегменті вкладів в іноземній валюті спостерігається більш помірна, але стійка динаміка зростання. Обсяг гарантованих валютних вкладів збільшився на 41,0 % за досліджуваній період, при цьому ключовим драйвером зростання залишаються депозити понад 600 тис. грн. Це означає, що валютна складова депозитної бази, попри поступову дедоларизацію заощаджень, продовжує формувати суттєву частину потенційних зобов'язань Фонду, додатково ускладнюючи оцінку ризиків через валютні та макроекономічні чинники.

Водночас зростання депозитної бази відбувається в умовах структурних зрушень у бік поточних рахунків і високої ліквідності заощаджень населення, що підвищує ймовірність швидкого та синхронного відтоку коштів у кризових ситуаціях. У методологічному вимірі це означає, що депозитна база виступає не просто об'єктом гарантування, а основним масштабуючим фактором ризику, який визначає як

обсяг, так і швидкість реалізації потенційних зобов'язань Фонду. Сукупний аналіз динаміки депозитної бази та складу банків-учасників свідчить про системний і структурний характер зростання потенційних зобов'язань ФГВФО.

Склад і кількість банків-учасників системи гарантування вкладів є ключовими детермінантами ризикового профілю Фонду. Упродовж 2022–2025 рр. кількість банків скоротилася з 67 до 60 установ, що формально свідчить про консолідацію банківського сектору та підвищення його якості. Водночас з позиції макрофінансових ризиків ФГВФО таке скорочення створює низькочастотні, високоінтенсивні загрози оскільки маємо високу концентрацію у державних банках, що підвищує ймовірність одночасних масових виплат у разі кризових сценаріїв.

Динаміка депозитної бази свідчить про суттєве зростання контингентних зобов'язань ФГВФО. Упродовж 2022–2025 рр. загальний обсяг гарантованих вкладів фізичних осіб збільшився на 58,3% і досяг 1534,8 млрд грн, що істотно перевищує темпи нарощування фінансових ресурсів та капіталізації Фонду. Особливо показовим є випереджальне зростання сегмента великих вкладів понад 600 тис. грн, обсяг яких зріс на 177,1%, що посилює концентрацію потенційних виплат.

За своєю економічною природою зобов'язання ФГВФО мають контингентний характер і реалізуються виключно у разі настання банківських дефолтів. Водночас їх абсолютний обсяг визначає вимоги до рівня капіталізації, резервної спроможності та ліквідності Фонду в кризових сценаріях. Таким чином, випереджальне зростання гарантованих вкладів за умов обмеженого нарощування ресурсної бази формує структурну асиметрію між потенційними виплатами та доступними фінансовими ресурсами ФГВФО, що кількісно підтверджується динамікою коефіцієнта покриття (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка капіталізації та коефіцієнт покриття ФГВФО, 2022–2025 рр.

Показник	2022	2023	2024	2025 (серпень)	Темп приросту, %
Фондовий капітал (ліквідні активи), млрд грн	32,1	38,4	42,1	45,5	+41,7
Потенційні зобов'язання (гарантовані вклади), млрд грн	970,2	1142,5	1331,5	1534,8	+58,3
Коефіцієнт покриття, %	3,3	3,4	3,2	3,0	–9,1

Джерело: сформовано авторами на основі [15; 16]

$$\text{Коеф. покриття} = \frac{\text{Ліквідні активи Фонду}}{\text{Гарантовані вклади}} \times 100\%$$

Ліквідні активи Фонду (фондовий капітал) включають сукупність високоліквідних фінансових ресурсів, доступних для негайного виконання гарантійних зобов'язань, а саме: грошові кошти на кореспондентських рахунках, депозити в НБУ, державні цінні папери та накопичені внески банків-учасників. Активи банків в ліквідації (кредитні портфелі, об'єкти нерухомості) до фондового капіталу не зараховуються через тривалу процедуру реалізації та значні ринкові дисконти.

Результати емпіричного оцінювання свідчать про недостатній рівень капіталізації ФГВФО відносно масштабів його контингентних зобов'язань. У 2025 році коефіцієнт покриття знизився до 3,0%, що у 5,3 раза нижче за рекомендований Міжнародною асоціацією страховиків депозитів (IADI) орієнтир у 16% для країн з підвищеним ризиковим профілем. Випереджальне зростання гарантованих вкладів фізичних осіб (особливо великих) порівняно з темпами капіталізації Фонду сформувало стійкий структурний дефіцит фінансових ресурсів, який компенсується переважно за рахунок короткострокових позик, емісії облігацій Фонду та фіскальної підтримки держави. В умовах воєнної економіки така модель фінансування знижує резильєнтність системи гарантування та підвищує ймовірність реалізації системних ризиків.

Водночас наявні показники не заперечують операційної спроможності Фонду у разі локальних банківських дефолтів. З моменту створення ФГВФО компенсовано понад 105 млрд грн гарантованих вкладів, що охопило близько 96% вкладників неплатоспроможних банків. Упродовж 2022–2025 рр., навіть в умовах активних бойових дій, Фонд здійснив виплати на суму понад 9 млрд грн, що підтверджує ефективність його поточних операційних механізмів. Проте така ефективність не усуває ризиків масових виплат у разі реалізації системного або квазі-системного шоку.

Виявлені диспропорції вказують на системну уразливість ФГВФО, що додатково посилюється воєнними ризиками та макрофінансовою нестабільністю. Поточний рівень коефіцієнта покриття не забезпечує своєчасного виконання гарантійних зобов'язань у разі дефолту одного системно важливого банку, частка якого може становити 10–15% депозитного портфеля. За таких умов зростає потреба в посиленні механізмів ex-ante (попереднього)

фінансування, зокрема через упровадження ризик-орієнтованих внесків, підвищення ефективності управління активами неплатоспроможних банків та розширення інструментарію врегулювання, включаючи операції з передачі активів і зобов'язань (P&A) та використання перехідних банків (bridge bank).

Ключовий ризик капіталізації ФГВФО полягає у потенційному розриві між накопиченими фінансовими ресурсами та обсягом виплат, необхідних у разі реалізації системного або квазі-системного банківського шоку. Висока концентрація депозитів, що у 2025 році сягнула близько 1,55 трлн грн, у поєднанні з підвищеною кореляцією ризиків та обмеженою диверсифікацією джерел фінансування означає, що навіть поодинокі дефолти великих банків можуть істотно підірвати фінансову стійкість Фонду. У цьому контексті рекомендації IADI щодо запровадження регулярного стрес-тестування ФГВФО набувають ключового значення для кількісної оцінки його спроможності протистояти системним шокам.

Як показує міжнародний досвід, системи гарантування вкладів схильні до проциклічності у фінансуванні [2; 3]. Це пов'язано з тим, що їхні доходи (внески банків) зазвичай падають у фазах економічного спаду, коли фінансова міцність банківського сектору слабшає, тоді як витрати (гарантійні виплати) – зростають. В українських умовах цей ризик посилюється високою концентрацією депозитів, оскільки дефолт навіть одного великого банку може спричинити витрати, несумірні з поточними надходженнями. Таким чином, ФГВФО може опинитися в ситуації, коли потреба в ліквідних ресурсах максимальна саме в умовах їх обмеженого притоку.

У таких умовах капіталізація Фонду дедалі більше набуває рис квазіфіскального ризику, оскільки дефіцит власних резервів фактично компенсується за рахунок державних запозичень або прямих бюджетних трансфертів. Це знижує інституційну автономію системи гарантування вкладів і трансформує її з механізму ринкової стабілізації у канал прихованої фіскальної підтримки фінансового сектору.

Таким чином, фінансова стійкість Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є інтегральною категорією, що поєднує захист вкладників, стабільність банківської системи та фіскальну безпеку держави. Вона визначає здатність Фонду виконувати гарантійні зобов'язання у різних макроекономічних і фінансових сценаріях, ефективно управляти активами ліквідованих банків та мінімізувати довгострокові фінан-

сові втрати системи гарантування, формуючи фундамент для сталого функціонування фінансової стабільності України.

Проведене дослідження підтвердило, що фінансова стійкість ФГВФО формується під впливом комплексного поєднання зовнішніх, внутрішніх та інституційних факторів та ризиків. У підсумку до основних ризиків, що визначають потенційні загрози для Фонду, відносимо:

- ризик концентрації – зростання великих вкладів понад 600 тис. грн на 177,1 % у період 2022–2025 рр., що підвищує ймовірність одноразових масових виплат у разі дефолту системних банків;

- ризик ліквідності – втрати 10–15 % вартості активів через затримки в продажу кредитних портфелів, що підтверджується прикладом ПАТ «Хрещатик» (12–14 % або близько 1,2 млрд грн);

- системні ризики, зокрема воєнний – скорочення банків-учасників із 67 до 60, концентрація депозитів у державних банках на тлі макрофінансової нестабільності, що підвищує потенційну системну уразливість.

Ідентифіковані в дослідженні зовнішні фактори включають динаміку депозитної бази, вплив воєнних шоків та валютні коливання. Внутрішні фактори пов'язані з неефективним управлінням активами ліквідованих банків, низькою ринковою ліквідністю та обмеженою диверсифікацією ресурсів Фонду. До інституційних факторів віднесено відсутність активного застосування Р&А-механізму та механізму перехідного банку (bridge bank), а також високий дисконт реалізації кредитів (60 %) та нерухомості (20%), що істотно знижує ефективність відновлення вартості активів [14].

Таким чином, фінансова стійкість Фонду визначається не лише обсягом накопичених ресурсів, а й його здатністю до адаптивного управління активами, мінімізації втрат під час реалізації дефолтних банків та швидкого реагування на макроекономічні і системні шоки.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що фінансова стійкість Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є ключовою передумовою забезпечення стабільності банківської системи України та захисту інтересів вкладників в умовах воєнної та макрофінансової невизначеності. Отримані результати дозволяють розглядати її як інтегральну інституційну категорію, що синтезує захист прав вкладників, стабільність банківської системи та фінансову безпеку держави.

Емпіричний аналіз виявив стрімке зростання контингентних зобов'язань Фонду:

обсяг гарантованих вкладів збільшився на 58,3% за 2022–2025 рр., досягнувши 1534,8 млрд грн. Особливу загрозу становить випереджальне зростання великих депозитів (понад 600 тис. грн) на 177,1%, що різко підвищує концентраційний ризик і загрозу одноразових масових виплат. Паралельно доведено, що обмежена ліквідність ФГВФО та неефективне управління активами (дисконти реалізації 25–60%) знижують відновну вартість майна ліквідованих банків, створюючи додатковий тиск на його фінансову спроможність.

На основі проведеного аналізу сформуємо низку пропозицій, спрямованих на підвищення фінансової стійкості ФГВФО.

Впровадження формалізованого багатосценарного оцінювання з обов'язковим стрест-тестуванням. Це дозволить моделювати кризові сценарії з підвищеною ймовірністю дефолтів ($PD > 20\%$) та адекватно оцінювати достатність резервів Фонду в умовах системних і воєнних шоків.

Перехід до жорсткішої ризик-орієнтованої моделі внесків банків-учасників. Модель має враховувати не лише загальні показники, а й концентрацію депозитів та індивідуальний ризиковий профіль кожного банку, що сприятиме справедливій капіталізації системи гарантування.

Активізація застосування механізмів відчуження активів і зобов'язань (P&A) та перехідного банку (bridge bank). Ці інструменти дозволять мінімізувати втрати ліквідності, скоротити строки ліквідації та знизити загальну вартість врегулювання неплатоспроможності банків.

Чітке розмежування фінансової стійкості Фонду та фінансової підтримки держави. Таке розмежування необхідне для зменшення квазіфінансового навантаження на бюджет та збереження інституційної автономії системи гарантування вкладів.

Реалізація запропонованих підходів створить передумови для підвищення фінансової стійкості Фонду, зміцнення довіри вкладників до банківського сектору та зниження системних загроз фінансовій безпеці України. Таким чином, подальші дослідження мають бути спрямовані на формалізацію багатосценарного оцінювання ризиків і встановлення чітких цільових орієнтирів, що дозволить адекватно співвіднести масштаби потенційних загроз з фінансовою спроможністю Фонду виконувати гарантійні зобов'язання, підтримувати стабільність банківського сектору та фінансову безпеку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Методики оцінки фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та визнання такими, що втратили чинність, деяких рішень виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 13.11.2023 № 1460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z2073-23> (дата звернення: 06.01.2026).
2. Nolte Jan P., Khan Isfandyar Z. (2017). Deposit Insurance Systems: Addressing Emerging Challenges in Funding, Investment, Risk-Based Contributions and Stress Testing. World Bank. Available at: <https://hdl.handle.net/10986/28949> (дата звернення: 06.01.2026).
3. International Association of Deposit Insurers. «Deposit Insurance in 2025: Global Trends and Key Issues». 2025. Available at: <https://www.iadi.org/uploads/Deposit-Insurance-in-2025-Global-Trends-Report.pdf> (дата звернення: 06.01.2026).
4. Danylenko, A. (2017). Evolving Ukraine's Deposit Guarantee System Towards Global Standards: A Macroprudential Perspective. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, vol. 242, pp. 4-27. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbn2017.242.030>
5. Білошапка В.С., Демченко В.О. Актуальні питання запобігання неплатоспроможності банків в контексті фінансової безпеки та фінансової стійкості. *Наукові перспективи. Серія «Економіка»*. № 9(39). 2023. С. 298-310. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-297-310](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-297-310)
6. Петик Л., Клепанчук О., Корень Д. Моніторинг фінансової неплатоспроможності та ймовірності банкрутства. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 237–242. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-237-242>
7. Кравчук А. В., Дубина М. В., Вільховик О. В. Концептуальний підхід до декомпозиції системи страхування вкладів. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 2 (66). С. 218–224 URL: <https://surl.li/kbmjgw> (дата звернення: 05.01.2026).
8. Тараненко Л. Ю. Система гарантування вкладів в Україні: сучасні виклики, стратегічні пріоритети та напрями розвитку. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 2 (29). С. 511-530. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-511-530](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-511-530)
9. Юрків Н. Я. Щодо наближення банківського законодавства України в системі гарантування вкладів до вимог Європейського Союзу. Національний інститут аналітичних досліджень. *Аналітична записка. Серія «Економіка»*, № 6, 2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-yurkiv-economics-6-2019-2.pdf> (дата звернення: 05.01.2026)
10. Краснова І. В., Бабенко А. С., Карпенко Д. С. Необхідність та міжнародний досвід оцінювання фінансової стійкості системи гарантування депозитів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія «Економічні науки». 2024. № 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-5-9889>
11. Закон України Про банки і банківську діяльність від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14> (дата звернення: 06.01.2026).
12. Закон України Про Національний банк України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14> (дата звернення: 06.01.2026).
13. Степанець В.С., Краснова І.В. Оцінка ефективності виведення банків з ринку в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. №4 (320). С. 318-326. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-47>
14. Краснова І. В., Примостка Л. О., Степанець В. С., Чепіжко О. В. Проблеми оцінки активів у процесі ліквідації банку. *Проблеми економіки*. 2023. № 3. С. 254–264. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-254-264>
15. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Річний звіт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2023 рік. 2024. URL: <https://www.fg.gov.ua/storage/files/richnij-zvit-fondu-za-2023-ua.pdf> (дата звернення: 07.01.2026).
16. Національний банк України. Розподіл вкладів фізичних осіб та сума можливого відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (у розрізі банків). 2025. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/FG_2025-11-01.xlsx (дата звернення: 07.01.2026).

REFERENCES:

1. Rishennia vykonavchoi dyrektsii Fondu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib Pro zatverdzhennia Metodyky otsinky finansovoi stiikosti Fondu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh rishen vykonavchoi dyrektsii Fondu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib vid 13.11.2023 № 1460 [Decision of the Executive Board of the Deposit Guarantee Fund for Individuals On Approval of the Methodology for Assessing the Financial Stability of the Deposit Guarantee Fund for Individuals and Recognition of Certain Decisions of the Executive Board of the Deposit Guarantee Fund for Individuals dated December 13, 2023 № 1460]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z2073-23> (accessed January 06, 2026).

2. Nolte Jan P., Khan Isfandyar Z. (2017). "Deposit Insurance Systems: Addressing Emerging Challenges in Funding, Investment, Risk-Based Contributions and Stress Testing". World Bank. Available at: <https://hdl.handle.net/10986/28949> (accessed January 06, 2026).
3. International Association of Deposit Insurers. (2025). "Deposit Insurance in 2025: Global Trends and Key Issues". Available at: <https://www.iadi.org/uploads/Deposit-Insurance-in-2025-Global-Trends-Report.pdf> (accessed January 06, 2026).
4. Danylenko, A. (2017). "Evolving Ukraine's Deposit Guarantee System Towards Global Standards: A Macroprudential Perspective". *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, vol. 242, pp. 4-27. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbu2017.242.030>
5. Biloshapka, V.S., Demchenko, V.O. (2023). "Aktualni pytannia zapobihannia neplatospromozhnosti bankiv v konteksti finansovoi bezpeky ta finansovoi stiiikosti" [Current issues in preventing bank insolvency in the context of financial security and financial stability]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives. Seriiia «Ekononika» – Series «Economics*, vol. 9(39), pp. 298-310. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-297-310](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-297-310)
6. Petyk L. O., Klepanchuk, O. Yu., Koren, D. O. (2022). "Monitorynh finansovoi neplatospromozhnosti ta ymovirnosti bankrutstva" [Monitoring financial insolvency and probability of bankruptcy]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 12, pp. 237–242. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12- 237-242>
7. Kravchuk, A. V., Dubyna, M. V., and Vilkhovyyk, O. V. "Kontseptualnyi pidkhdid do dekompozysii systemy strakhuvannia vkladiv" [A conceptual approach to the decomposition of the deposit insurance system]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriiia «Ekononichni nauky» – Bulletin of Chernihiv State Technological University. Series "Economic Sciences"*, no. 2 (66) (2013): 218-224. URL: <https://surl.li/kbmjgw>. (Last accessed: 05.01.2026).
8. Taranenکو, L. Yu. (2024). "Systema harantuvannia vkladiv v Ukraini: suchasni vyklyky, stratehichni priorytety ta napriamy rozvytku" [Deposit guarantee system in Ukraine: current challenges, strategic priorities and directions for development]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissya*, vol. 2(29), pp. 511-530. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-511-530](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-511-530)
9. Yurkiv, N. Ya. (2019), "Shchodo nablyzhennta bankivskoho zakonodavstva Ukrainy v systemi harantuvannia vkladiv do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu" [On the approximation of the banking legislation of Ukraine in the deposit guarantee system to the requirements of the European Union]. *Natsionalnyi instytut analitychnykh doslidzhen. Analitychna zapyska. Seriiia «Ekononika» – National Institute for Analytical Studies. Analytical note. Series "Economics"*, № 6, URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-yurkiv-economics-6-2019-2.pdf> (Last accessed: 05.01.2026)
10. Krasnova, I. V., Babenko, A. S., Karpenko, D. S. (2024). "Neobkhdnist ta mizhnarodnyi dosvid otsiniuvannia finansovoi stiiikosti systemy harantuvannia depozytiv" [The necessity and international experience of assessing the financial stability of deposit guarantee schemes]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka» – International scientific journal «Internauka»*. Seriiia «Ekononichni nauky» – Series «Economic Sciences», vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-5-9889>
11. Zakon Ukrainy Pro banky i bankivsku diialnist vid 07.12.2000 № 2121-III [Law of Ukraine On Banks and Banking Activities dated December 07, 2000 № 2121-III.]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14> (accessed January 06, 2026).
12. Zakon Ukrainy Pro Natsionalnyi bank Ukrainy vid 20.05.1999 № 679-XIV [Law of Ukraine 'On the National Bank of Ukraine' dated May 20, 1999 № 679-XIV.]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14> (accessed January 06, 2026).
13. Stepanets, V.S., Krasnova, I.V. (2023). "Otsinka efektyvnosti vyvedennia bankiv z rynku v Ukraini" [Assessment of the effectiveness of removing banks from the market in Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytskyi National University. Ekononichni nauky – Economic Sciences*, vol. 4 (320), pp. 318-326. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-47>
14. Krasnova, I. V., Prymostka, L. O., Stepanets, V. S., Chepizhko, O. V. (2023). "Problemy otsinky aktyviv u protsesi likvidatsii banku" [Problems of asset valuation in the process of bank liquidation]. *Problemy ekonomiky – Economic problems*, vol. 3, pp. 254–264. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-254-264>
15. Fond harantuvannia vkladiv fizychnykh osib. (2024). Richnyi zvit Fondu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib za 2023 rik [Annual report of the Deposit Guarantee Fund for individuals for 2023]. Available at: <https://www.fg.gov.ua/storage/files/richnij-zvit-fondu-za-2023-ua.pdf> (accessed January 07, 2026).
16. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). Rozpodil vkladiv fizychnykh osib ta suma mozhyvoho vidshkoduвання Fondom harantuvannia vkladiv fizychnykh osib (u rozrizi bankiv) [Distribution of deposits of individuals and the amount of possible compensation by the Deposit Guarantee Fund for Individuals (by banks)]. Ofitsiyni sait NBU. Available at: https://bank.gov.ua/files/stat/FG_2025-11-01.xlsx (accessed January 07, 2026).

Дата надходження статті: 05.12.2025

Дата прийняття статті: 16.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025